ההוא דאמר ליה לחבריה נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו הוה שכיב ראשון אתא שני קא תבע סבר רב עיליש קמיה דרבא למימר שני נמי שקיל א"ל דייני דחצצתא הכי דייני לאו היינו דשלח רב אחא בר רב עויא אכסיף קרי עליה [1]אני ה' [א]בעתה אחישנה: **מתני'** [א]הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו רשב"ג אומר אם לא היו בניו נוהגים כשורה זכור לטוב: **גמ'** איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא ת"ש דיוסף בן יועזר היה לו בן שלא היה נוהג כשורה הוה ליה עיליתא דדינרי קם אקדשה אזיל נסיב בת [ב]גאדיל כלילי דינאי מלכא אולידה דביתהו זבין לה ביניתא קרעה אשכח בה מרגליתא אמרה ליה לא תמטייה למלכא דשקלי לה מינך בדמי קלילי זיל אמטייה לגבי גזברי [ב]ולא תשיימה את [ג]דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אלא לשיימוה אינהו אמטייה שמוה בתליסרי עיליאתא דדינרי אמרי ליה שבע איכא שית ליכא אמר להו שבע הבו לי שית הרי הן מוקדשות לשמים עמדו וכתבו יוסף בן יועזר הכניס אחת ובנו הכניס שש ואיכא דאמרי יוסף בן יועזר הכניס אחת ובנו הוציא שבע מדקא אמרי הכניס מכלל דשפיר עבד אדרבה מדקא אמרי הוציא מכלל דלאו שפיר עבד [ד]אלא מהא ליכא למשמע מינה מאי הוי עלה ת"ש [ה]דאמר ליה שמואל לרב יהודה [ו]שיננא [ג]לא תיהוי בי עבורי אחסנתא ואפילו מברא בישא לברא טבא וכ"ש מברא לברתא ת"ר מעשה באדם אחד שלא היו בניו נוהגין כשורה עמד וכתב נכסיו ליונתן בן עוזיאל מה עשה יונתן בן עוזיאל מכר שליש והקדיש שליש והחזיר לבניו שליש בא עליו שמאי במקלו ותרמילו א"ל שמאי אם אתה יכול להוציא את מה שמכרתי ומה שהקדשתי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי

אם

ההוא דאמר לחבריה. הראוי ליורשו כדמפרש לקמיה: **שני נמי שקיל.** שהרי לא נתן לראשון כי אם כל ימי חייו ומתנה אינה מתקיימת כי אם לדעת הנותן: **דייני דחצלתא.** דייני פשרה שאין בקיאין בדין וחולקין מחלה לזה ומחלה לזה כדין ממון המוטל בספק. ורבינו חננאל פירש חצלתא בית הקברות: **לאו היינו דשלח כו'.** וכיון דראשון ראוי ליורשו אין לשני אחריו כלום: **איכסיף.** רב עיליש מרבא פן יאמר רבא בלבו אילו לא הייתי בכאן היה דן דין שקר וכן כל דיינין שהוא דן שלא בפני: **קרא עליו.** רבא לנחמו אני ה' בעתה אחישנה בעת שהצדיקים צריכין לישועה הקב"ה ממציאה להם אף אתה אני יודע בך שמעולם לא באת (א) דין תקלה על ידך שהרי עכשיו זימנני לי[ז] הקב"ה קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת: **מתני' מה שעשה עשוי.** מילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה דאסור לעשות כן: **אין רוח חכמים נוחה הימנו.** אין לחכמים נחת רוח ממעשיו אלא חרון אף גורם להן שכועסין עליו דקא עקר נחלה דאורייתא: **רשב"ג.** בגמרא מפרש לה אי לפרושי אתא אי לפלוגי: **גמ' מי פליגי כו'.** דאפילו אין בניו נוהגים כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו דדלמא נפקא מיניה זרעא מעליא כדלקמן: **בת גאדיל כלילי דינאי.** בת מי שמקלע עטרות דינאי המלך: **זבין לה ביניתא.** דג לצורך אשתו שילדה: **לא תמטייה לבי מלכא.** למכרו לצורך עטרות המלך: **בדמי קלילי.** בזול: **לגזבר.** של הקדש ויקחנה לאבני אפוד דנהי דבטלי אורים ותומים לישאל בהן כדכתיב (עזרא ב) עד עמוד כהן לאורים ותומים כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח אפוד וחושן מיהא לא בטלו דאין כהן[ח] משמש בלא שמונה בגדים: **ולא תשיימה את.** שלא תפתח לומר בכך וכך אתננה להקדש דכיון דשיימת לה בדמי קלילי תו לא מצית למישקל מינה טפי דאמירתו לגבוה כו' כדכתיב (ויקרא כז) ואיש כי יקדיש [וגו'] (דברים כג) מוצא שפתיך תשמור [וגו'] אלא הגזבר שהוא בקי ישיימנה לך וירא שמים הוא ולא ישום אותה בזול: **שבע איכא.** מן הי"ג יש שבע להקדש אבל השש אינן: **הרי הן מוקדשות.** כלומר מה ששוה האבן יותר אני מקדיש ממנה לגבוה: **עמדו וכתבו.** נראה בעיני שהיו כותבין חשבונות של הקדש כמה מכניסין וכמה מוציאין ומיהו מלשון שכתבו דייקינן ואיכא למימר נמי דלמילף מינה כתבו כן: **הכניס אחת.** חדא עיליתא דדינרי ובנו שהיה סבור שלא ינהוג כשורה הקדיש שש עליות זוכות אביו שהקדיש אחת בשביל שלא היה בנו נוהג כשורה גרם לבנו שהוכשר להקדיש שש. ומהכא דייקינן לקמן מכלל דשפיר עבד יוסף בן יועזר אלמא לא פליגי רבנן עליה דהא עמדו וכתבו קתני דהיינו כל חכמי הדור: **איכא דאמרי.** לגנאי ובנו הוציא שבע שלא היה לו לקבל כל (כך) ממון ההקדש להתרוקן מכל וכל והיה לו להניח בהקדש שתים או אחת אך הוא גלה דעתו שאם היו כל השלש עשרה עליות בהקדש היה נוטל את כולן: וקדייק **מדקתני.** ברישא ובנו הכניס שש שמשבח את הבן מכלל דהאב שפיר עבד כרבן שמעון וכדפרישית. ולאיכא דאמרי לא מסיק השתא אדעתיה ואורחיה דגמרא לאתויי ראיה בכל דוכתא מרישא ומהדר ליה מסיפא: **אדרבה.** לאיכא דאמרי איכא למידק דרבנן פליגי עליה מדכתבו (ב) כן ובנו הוציא הכי קאמר לפי שיוסף בן יועזר הכניס אחד שלא כדין שלא היה לו להקדיש כל נכסיו כרבנן דפליגי על ר"ש לפיכך נתגלגלה חובה והוציא בנו שבע שריקן כל אוצרות הקדש: **אלא מהא ליכא למשמע מינה.** דהא תנאי היא דפליגי בהכי תנא דרישא ס"ל דלא פליגי ותנא דא"ד ס"ל דפליגי הלכך אנן אמאן נסמוך: **ת"ש דא"ל שמואל כו'.** אלמא פליגי רבנן עליה מדקאמר שמואל הכי דאי לא תימא הכי שמואל דאמר כמאן. והכי הלכתא כרבנן דקם שמואל כוותייהו. ואע"ג (ג) דא"ר יוחנן[ט] הלכה כרשב"ג בכ"מ במשנתנו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה °שמואל לית ליה האי כללא וגם רבא דקאמר במסכת ע"ז בפרק חמישי (דף סט:) הלכה כרשב"ג לית ליה נמי האי כללא. הלכך כל כללות שבגמרא כגון הלכה כסתם משנה [שבת מו.] הלכה כר"ע מחבירו[י] כר' יוסי מחבירו[כ] כרשב"ג במשנתנו[ל] ר"א ור' יהושע הלכה כר' יהושע ר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וכן ר"מ ור' יהודה הלכה כר"י[מ] כולהו קי"ל הכי בר מהיכא דמפרש גמרא דלית הלכתא הכי: **בי עבורי אחסנתא.** מקום שמעביר האב נחלה מן הראוי לה ואפילו להרבות לאחד ולמעט לאחד: ה"ג **וכ"ש מברא לברתא: מכר שליש.** לצרכו: **והקדיש שליש.** ואיכא למימר דלהכי מכר והקדיש מעיקרא כדי להודיע שמה שמחזיר לבניו משלו הוא מחזיר כדאהדר ליה לשמאי כדלקמן: **במקלו ובתרמילו.** כלומר להתווכח עמו על שעבר דברי המת שנתכוין לתת לו ע"מ שלא יהנו בניו מנכסיו דכמאן דא"ל הריני נותן לך נכסי ע"מ שתמכרם לצרכך דתהני בדמיהן ולא ע"מ שתתנם לבני דאיכא אומדן דעתא דלהכי יהיב ליה ואע"פ שלא פירש. והכי קאמר ליה שמאי ליהונתן חזרה שהחזרת לבניו אינה כלום דא"כ לא הויא מתנה והוי כמי שהפקיד לך נכסיו ע"מ שלא יהנו בהן בניו וחזור וקח אותן דקי"ל [גיטין טו.] מצוה לקיים דברי המת ושמאי היה טועה במעשה דבית חורון דלקמן דקאמר לא נתתי לך את שלי על מנת שתקדישם לשמים ואמרו חכמים דלא הויא מתנה הואיל

ועבר

עיליתא דדינרי. נראה לר"ת דאין לפרש עיליתא עליה ממש וגוזמא קאמר כי ההיא דתליסר גמלי ספיקי דטריפות (חולין נה:) כמו שפי' בקונטרס התם דמדקאמר הוא הכניס אחת ובנו הכניס שש ש"מ דלאו גוזמא קאמר אלא דוקא לכך נראה לו עיליתא כלי ששואבים בו יין ושמן כדאמרינן בכילד מעברין (עירובין דף נג: ושם ד"ה עלת) עלת נקפת בכד[נ]: **ולא** תשיימה את דאמירה לגבוה כו'. וא"ת הא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כט. ושם) משך הקדש במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים דלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש דמן ההדיוט קונה כיון שמשך והשתא אפי' לא משך נמי כיון שאמר לפדותו במאתים דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ויש לומר דהתם היינו טעמא שאינו מתחייב מאתים באמירה משום דלא אמר לתת כלום להקדש ואין כאן נדר כי לא אמר לקנות רק שוה בשוה אבל אם יתר כלום משלו להקדש צריך לקיים דאמירה לגבוה כו'[ס] [א]: **בא** עליו שמאי במקלו ותרמילו כו'. נראה לרשב"א דההוא גברא דכתב נכסיו ליהונתן בן עוזיאל הדיר נכסיו מבנו (ד) בחייו ובמותו והיה סבור שמאי שנתן ליהונתן ע"מ שיתן לבניו [ב] והיה סבור שהחזיר הכל ועל כן בא עליו לומר שע"י מתנה זו לא הותרו בהן הבנים כמו מעשה דבית חורון שלא הותר האב ע"י מתנת הבן [ג] והשיב לו יהונתן אינו כמו שאתה סבור דהתם לא היתה מתנה גמורה אבל זו מתנה גמורה למכור ולהקדיש וכן משמע בירושלמי בנדרים דקאמר יהונתן בן עוזיאל הדירו אביו מנכסיו עמד וכתבו לשמאי מה עשה שמאי מכר מקצתם והקדיש מקצתם ונתן לו את השאר אמר כל מי שיבא ויערער על מתנה הזאת יוציא מן הלקוחות ומיד ההקדש ואחר כך יוציא מיד זה ושמא זה המעשה עצמו היה והירושלמי מהפך לה:

כל

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ו מהלכות נחלות הל' יא סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפב:

קבא ב מיי' פ"ט מהל' מכירה הלכה א טוש"ע י"ד סי' רנח סעיף יג:

קבב ג מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה יא סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפב:

◆

רבינו גרשום

שני נמי שקיל. כלומר דיחלוקו בין ראשון לשני: אמר ליה רבא דייני דחצצתא. שאין יודעין עיקר הדין אלא עושין פשרה ומחצצין ביניהן לזה חצי ולזה חצי דייני הכי. ולאו היינו דשלח רבא בר עולא אם ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום: איכסיף. רב עיליש: קרא עליה. רבא: אני ה' בעתה אחישנה. כלומר אל תתבייש הואיל שלא עשית עדיין מעשה כי בעתה של מעשה החשתי והקדמתי והזכרתיך: **פים'** והניח את בניו. שלא הוריש כלום אלא נתנן לאחרים במתנה: מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג. דאפילו אין נוהגין כשורה פליגי דאין רוח חכמים נוחה הימנו: בת גדיל כלילי. בתו של אותו שהיה מתקן כתרי דינאי ואשתו היתה חכמה הרבה. אמרה ליה זיל אמטייה לגזבר של בית המקדש דאיהו שמייה לך כמה הוא שוה ולא תשמייה את דאת שמייה בציר משומתיה ולא מצית למיהדר בך דאמרינן לגבוה קונה באמירה כמסירה להדיוט: אמרו ליה הגזברים שב. עיליתא דדינרי איכא השתא בלשכה ושית ליכא השתא דעדיין לא נגבו א"ל הואיל וליכא ליהוי מוקדשין. עמדו הגזברים וכתבו יוסף בן יועזר שהכניס אחת. שהקדיש עיליתא דדינרי אחת כדאמרן ובנו הכניס שית שהקדישן: ובנו הוציא שבע. מן הלשכה אותם שנתנו לו: מדאמר יוסף בן יועזר הכניס אחת מכלל דשפיר עבד. דהכניסן משום דבנו לא היה נוהג כשורה ובשביל אותו זכות שהכניס יצא ממנו בן שהכניס שש אלמא דלא פליגי רבנן אר' שמעון בן גמליאל: אדרבה מדקאמר. באידך לישנא בנו הוציא שש מכלל דלאו שפיר עבד אע"ג דלא היה נוהג כשורה שהקדישן דמשום עון שנטל מבנו ירושתו והקדיש אירע לו שיצא ממנו בן שהוציא שבע אלמא דלאו שפיר עבד דהקדיש אביו: ובא עליו שמאי. הזקן במקלו ובתרמילו לקנתרו להתריס כנגדו על שהחזיר את השליש לבניו משום דאביו לא נתכוין אלא להבריח נכסים מבניו והשתא חזרת לבנים ועברת על דעת הנותן ונמצא דמתנה שנתן לו אינה מתנה: אמר ליה. יונתן שמאי אם אתה יכול להוציא מה שמכרתי ומה שהקדשתי ולא משלי מכרתי והקדשתי הכי נמי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי דלא ממון שלי החזרתי להם אלא ממון של אביהם וא"כ הוא עברתי ודאי על דברי הנותן

מסורת הש"ס

א) [כלומר עדיין לא הגעת להוראה בעתה תמלאנה. ערוך ערך חצלתא], ב) גי' הערוך גדיל, ג) קדושין כח: תמורה כט: ב"מ ו. [ע"ז סג. נדרים כט:] [תוס' דקדושין פ"א תוספתא ב"ק פ"ד תוספתא דערכין פ"ד], ד) [ברכות כה. וש"נ], ה) כתובות נג., ו) [ברכות לו. וש"נ עמ"ש חגיגה טו:], ז) בע"י: לך, ח) בע"י: כהן גדול, ט) [כתובות עז.], י) [עירובין מו:], כ) [שם], ל) [כתובות עז.], מ) [עירובין שם], נ) [ועי' רש"י ותוס' שבת קיט. ד"ה בתליסר], ס) [וע"ע תוס' קדושין שם כט. ד"ה משכו ותוס' ב"מ נז. ד"ה יצא],

◆

תורה אור השלם

1 הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְיָ בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה:
ישעיהו ס כב

◆

גליון הש"ס

רשב"ם ד"ה ת"ש. שמואל לית ליה האי כללא. עי' בא"ר שבע ריש הוריות ד"ה אמר שמואל:

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה קרא וכו' לא באת תקלה על ידך בדין שהרי: (ב) ד"ה אדרבה וכו' מדכתבו ובנו כל"ל ותיבת כן נמחק: (ג) ד"ה ת"ש וכו' דא"ר יוחנן. נ"ב לקמן בדף קע"ד: (ד) תום' ד"ה בא וכו' בחייו ובמותו. נ"ב דאל"כ יהיו זוכים לאחר מותו משום ירושה:

◆

מוסף תוספות

א. [ו]כששם אותה בפחות משוויה מתכוון לוותר להקדש. תוס' קידושין כט. ב. נ"א: כתבן ליונתן בן עוזיאל לפי שהיה גדול הדור וחסיד, וכי בחסידותו יתן לבניו מהם אם יחזרו למוטב. ריטב"א. ג. דכי היכי דאמרינן במתנת בית חורון שכיון שלא נתן לו את החצר והסעודה אלא על דעת שיבא אבא ויאכל אין המתנה מתנה ואסור אביו ליהנות ממנה ה"נ כיון שלא כתב כל נכסיו ליונתן בן עוזיאל אלא על דעת שיחזיר לבניו לא זכה יונתן בן עוזיאל במתנתו ונמצאו הבנים אסורים ליהנות מהנכסים. ר"ן.